

PANDEMİ SÜRECİ EMEĞİ VE EMEKÇİLERİ NASIL ETKİLEDİ?

- 1. Covid-19 Salgını ve Sağlık Emekçileri*
- 2. Covid-19 Salgını ve Mevsimlik Tarım İşçileri*
- 3. Covid-19 Salgını ve Market İşçileri*
- 4. Covid-19 Salgını ve Çocuk İşçiler*
- 5. Covid-19 Salgını ve Mülteci İşçiler*
- 6. Covid-19 Salgını Sürecinde PTT ve Kargo İşçileri*
- 7. Covid-19 Salgınında, Sanayi, İnşaat, Maden ve Tekstil İşçileri*
- 8. Covid-19 Salgınında Müzisyenler*
- 9. Covid-19 Salgınında Turizm Emekçileri*
- 10. Covid-19 Salgınında İşçi Sağlığı ve Güvenliği ve Öneriler*
- 11. Genel Öneriler*

GİRİŞ

Karakteri gereği savaş, kaos ve krizden beslenen Kapitalist Sistem, krizleri lehe çevirip birikim rejiminde yeni bir aşamaya geçmek için fırsata çevirme yaklaşımı, kendini salgın sürecinde daha çok açığa çıkardı. Sistem, salgın sonrası sömürünün katmerleşerek devam edeceği, yönetim biçimlerinin çok daha otoriter olacağı bir dünya yaratmak istiyor. Küresel güçler sürecin en başından beri salgını, pozitivist bilim adı altında hakikatten uzak bir zeminde tartıştı ve tartıştırdı. Ancak salgının aslında endüstriyalizmin yarattığı ekolojik ve toplumsal tahribatın bir sonucu olduğu bir kez daha açığa çıktı. Yine küresel güçlerin tekeline olan pozitivist bilimin salgın karşısında ne kadar çaresiz kaldığı topluma ve toplum sağlığına değil savaş ve silah sanayisi üzerine kurulduğu bir kez daha teşhir oldu. Bu bağlamda insanlık son yüzyıllarda belki de ilk

kez bu kadar derin sorgulamalara ve başta sağlık olmak üzere yaşamsal ihtiyaçların ve hizmetlerin kamusal olması gerektiğine dair ortak talep etrafında kenetlenmeye başladı. Hastalık bulaşırken etnik köken, din, sınıf, statü ayrımı yapmıyordu belki ancak korunmak için kendini izole edebilmek, hastalık tanısının konulabilmesi (teste erişim), hastalık sonrası sağlık hizmetlerine erişim tüm dünyadaki yoksul çoğunluk için imkansızdı. Aslında Covid-19 salgını mevcut dünya sistemindeki eşitsizliğin boyutlarını tüm çıplaklığıyla gözler önüne serdi. İlk etapta hastalık belirtisi göstermese dahi ekonomik gücünü ve nüfuzunu kullanan “ünlülerin” de hastalığa yakalandığını öğrenebildik ancak sosyal güvencesi olmadığı için sağlık kuruluşuna başvuramayan, başvuru yapsa dahi test yapılması için hastalığın tüm belirtilerini göstermesi beklenen onbinlerce kişi resmi vaka sayısına bile dahil edilmedi. Mesela, Amerika’nın Chicago eyaletinde siyahiler, nüfusun sadece üçte birini oluşturmalarına rağmen covid-19 sebebiyle yaşamını yitirenlerin %70’inin siyahi olması tesadüf değildi. Tıpkı Türkiye’de DİSK üyeleri arasında görülen pozitif vaka oranının ülke genelindeki oranının 3 katı çıkmasının tesadüf olmadığı gibi. Türkiye’de salgının, toplum sağlığını değil sermayenin ve AKP iktidarının çıkarlarını korumaya dönük politikalarla yönetilmesi bu kaçınılmaz sonucu doğurdu. AKP hükümeti, sistemin 40 yıla yaklaşan emeği esnekleştirme, kuralsızlaştırma ve güvencesizleştirme politikasını en yoğun uygulayan iktidar olarak tarihe geçti. Son kertede OHAL-KHK rejimiyle emeğin aleyhine olan gidişatı da pandemi sürecinde esnek ve güvencesiz çalışma biçimini daha da yaygınlaştırarak hızlandırdı. İşçi, memur, esnaf yani emeğini sunan herkes AKP döneminde yoksullaştı.

Türkiye’de halihazırdaki ekonomik kriz, salgın krizi ile birlikte daha da derinleşti ve kriz koşulları işsizliği, hane gelirinde düşüşü ve yoksullaşmayı da beraberinde getirdi

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve pandemi olarak adlandırılan Korona Virüsüne (covid-19) karşı siyasi iktidar sürecin en başından beri salt sermaye odaklarını esas alan önlemler aldı yaşanan onca ölüme ve ağır hak ihlaline rağmen mevcut tavrı sürdürmekte kararlı.

Yaşamı üreten emekçilere yönelik alınan önlemlerin yetersiz olması, başta sağlık emekçileri olmak üzere bu kritik süreçte çalışmak zorunda kalan tüm emekçilerin ağır hak ihlallerine maruz kalmasına neden olmaya devam ediyor. İktidar emek ve meslek örgütlerinin zorunlu mal ve hizmet üretimi dışında üretimin durdurulmasına, ücretli izin uygulanmasına, tüm çalışanların gelirlerini güvence altına alınmasına, işsizlik sigortası ödeneğinden yararlanma koşullarının kolaylaştırılmasına, fatura ve kredi borçları ertelenmesine, en düşük emekli aylığının asgari ücret düzeyine yükseltilmesine ilişkin temel talepleri içeren çağrılarına kulak tıkadı.

Siyasi iktidarın temel istihdam biçimi olan kayıt dışı ve güvencesiz sektörlerde emekçiler iş sağlığı ve güvenliğine dair hiçbir mekanizmanın ve denetimin olmadığı koşullarda çalışmak zorunda kalarak salgınla birlikte iki yönlü yaşam mücadelesi veriyor. Emekçiler açısından salgın döneminde öne çıkan en temel talep “çalışırken ölmek istemiyoruz” oldu. Siyasi iktidar emekçileri açlıktan ölmekle virüsten ölmek arasında tercih yapmaya zorlamaktan başka bir şey yapmadı.

Sendikalar, emek ve meslek örgütleri iş yerlerinin hala salgına karşı hijyen kurallarına göre organize edilmediğini ifade etmektedirler. Milyonlarca işçi hala maske, eldiven gibi temel kişisel koruyucu malzeme ihtiyacı giderilmeden çalıştırılıyor. Durumu protesto eden emekçileri iktidar desteğini arkasına alan patronlar darp ediyor, ücretlerini ödemediği işten çıkarıyor.

Özellikle şantiyelerde, atölyelerde, fabrikalarda hastalık belirtileri gösterdiği halde işçilerin muayenesi ve test uygulanması sağlanmadan çalışmaya devam ettirilmesi, salgının daha fazla yayılmasına daha fazla can kayıplarının yaşanmasına neden oluyor.

1. Covid-19 Salgını ve Sağlık Emekçileri

Salgın koşullarında da açığa çıkmıştır ki Türkiye’de uygulanan Sağlıkta Dönüşüm Programı Küresel kaptailizmin neoliberal politikalarını yaşama geçirilmesinden başka bir şey değildir. Bu program aslında uluslararası sermaye kuruluşlarının yeni yatırım alanlarından biridir. Dünya Bankası ve IMF’nin 2002 yılında proje olarak hazırladığı bu program 2003’te AKP iktidarı tarafından uygulanmaya başlanmış ve sağlık hizmeti, piyasa koşullarına terk edilmiştir. Sağlık alanı sermaye için yeni değerlendirme (yatırım) alanı olarak işgal edilmiştir. İşgalin güncel perdesi de şehir hastanelerinde sergilenen toplum-kamunun birikiminin sermayeye peşkeş çekilmesi senaryosudur. Türkiye’de piyasa koşullarına terk edilen, yandaş şirketlere peşkeş çekilen sağlık sistemi, salgın karşısında yetersiz kalmıştır. Sağlık alanında faaliyet yürüten emek ve meslek örgütleri Sağlık Bakanlığının salgına dair açıkladığı verilerin gerçeği yansıtmadığına dair defalarca açıklama yapmış ve uyarıda bulunmuştur. Bu nedenle salgın sürecinde de sermayenin girdiği bu alandan sağlık, şifa beklemek çok iyi niyetli yaklaşım gerektirir. Kâr odaklı hizmet üretimi, sağlık emekçileri için sömürünün derinleştirilmesi ve emek yağmasıdır. Kısacası Covid-19 salgını tüm dünya etkisi altına almaya devam ederken neoliberal

sağlık politikaları ve özellikle kamuda sağlık anlayışının terk edilmiş olmasının en ağır sonuçlarını sağlık emekçileri ve nitelikli sağlık hizmetine ulaşamayan toplum yaşıyor. KESK'e bağlı Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri (SES) sendikasının sağlık alanındaki önlemlerin ve Kişisel Koruyucu Donanımların (KKD) durumunu tespit etmek amacıyla yaptığı ikinci anketin sonuçlarına göre Türkiye'deki kamu hastaneleri ve üniversite hastanelerinde ortalama Covid-19 tanılı sağlık emekçisi sayısı en az 5788 olarak tespit edildi. Türkiye'de 8 binden fazla sağlık emekçisinin Covid-19 pozitif tanı konduğu öngörüsünde bulunuldu. Ankara Tabip Odasının açıkladığı son verilere göre 119 sağlık emekçisi salgına yakalanarak yaşamını yitirdi. Sürecin en başından beri sağlık alanında faaliyet yürüten emek ve meslek örgütlerinin önerilerine kulak tıkayan siyasi iktidar, sağlık kurumlarında hala yeterli önlemler almıyor. Sağlığı piyasalaştırarak çökme noktasına getiren ve salgın karşısında gerekli önlemleri almadıkları gibi sürecin tüm faturasını sağlık emekçilerine kesmeye kalkan anlayış yönetemememin verdiği telaş ve aymazlıkla sağlık emekçilerine saldırıyor. Zonguldak Valisi hatırlanacağı üzere, "yurt verdik, yemek verdik" diyerek hakaret ettiği sağlık emekçilerinin yüzlercesinde tespit edilen vakaların ardından, arsızlığını bir adım daha ileriye taşıyarak, "bu kişilerin kendilerini korumayarak salgınla mücadeleye zarar verdikleri" suçlamasında bulundu. Salgına karşı mücadelede vaka sayılarını gizlemek ve yaşamını yitiren insanların ölüm nedenlerini değiştirerek ölüm sayısını az göstermekten başka hiçbir hazırlığı olmayan AKP iktidarı, kendini aklamak için sağlık emekçilerine arsızca saldırıyor. Salgın süresince Bakanlığın süreci şeffaf yürütmediği için itiraz eden, kişisel koruyucu ekipmanın yetersiz olduğunu söyleyen ve bu kapsamda iktidara sorumluluğunu hatırlatan onlarca sağlık emekçisine hukuksuz bir şekilde soruşturma açıldı ve sürgün cezaları verildi. Bu sürecin en ağır yükünü taşıyan sağlık emekçilerinin sağlıklı koşullarda çalışabilme koşullarını sağlamayan iktidar, testi pozitif çıkan emekçilere soruşturma açacak kadar pervasızlaştı. Salgına yakalanan sağlık emekçilerinin salgının meslek hastalığı kapsamında değerlendirilmesi talebi kabul edilmedi. Oysa ki gelinen bu noktada pek çok ülkenin gerek kendi deneyimlerini, gerekse bu alandaki mevcut bilimsel bilgileri değerlendirerek sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığını meslek hastalığı olarak kabul ettikleri görülmektedir. Bunun yanında bazı önemli uluslararası kuruluşlar da sağlık çalışanlarında COVID-19 hastalığının meslek hastalığı olarak kabul edilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Yine TTB'nin açıkladığı verilere göre salgına yakalananların Türkiye nüfusu ile karşılaştırılması yapıldığında 8,5 kat daha fazladır. Sonuç itibarıyla sağlık emekçileri pandemi döneminde hiç olmadıkları

kadar büyük bir iş yükü ve enfeksiyon riski altında çalışmaktadırlar. Bu nedenle sağlık emekçilerini korumadan salgınla mücadele edilemez ve toplum sağlığı da korunamaz diyoruz ve yineliyoruz; **“Yaşatmak için yaşamak istiyoruz”** diyen Sağlık emekçilerinin salgın süresince dile getirdikleri tüm taleplere cevap verilmeli ve gerekli tüm önlemler acilen alınmalıdır.

2. Covid-19 Salgını ve Mevsimlik Tarım İşçileri

Ulusal ve uluslararası alanda faaliyet yürüten birçok emek ve meslek örgütü, mevsimlik tarım işçiliğini savaşın ve göçün bir sonucu olarak değerlendiriyor.

Mevsimlik tarım işçilerinin yüzde yetmişe yakını Kürt emekçilerden ve Ortadoğu'daki kirli paylaşım savaşlarından kaçıp gelenlerden oluşuyor.

Mevsimlik tarım işçileri ucuz iş gücü olarak, kimlik sömürüsüyle birlikte derin bir emek sömürüsüne de maruz kalıyorlar. İktidarın toplumu kutuplaştıran parçalayan söylem ve politikaları mevsimlik tarım işçiliği başta olmak üzere kayıt dışı ve güvencesiz sektörlerde çalışmak zorunda kalan emekçilerin her yıl ırkçı saldırılara maruz kalmasına neden oluyor. Geçtiğimiz ay Sakarya'da Kürt emekçilerine yapılan ırkçı saldırı iktidarın söz konusu Kürt düşmanı politikalarının en çarpıcı örneği olarak toplumsal hafızada derin bir iz bıraktı. Bu nedenle de aslında bu çalışma biçimi başta ülkedeki çatışmalı süreç olmak üzere, yapısal birçok sorundan beslenen politik ve toplumsal bir sorundur.

Öte yandan Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre, Türkiye'de tarım işçisi 5 milyon civarında. Bu 5 milyon içinde en kırılgan olan kesim mevsimlik gezici tarım işçileridir ve aileleri ile gittikleri için bunların sayıları yaklaşık 1 buçuk milyon civarındadır.

Öte yandan mevsimlik tarım işçilerinin haklarını düzenleyen hiçbir yasal düzenleme yok. Sosyal güvenceleri de bulunmuyor.

Mevsimlik tarım işçi aileleri ve bu sektörde çalışan çocuk işçiler salgın sürecinde de adeta virüs ile baş başa bırakılarak kaderlerine terkedildiler ve yoksulluk ile virüs arasında sıkışıp kaldılar. İlgili sivil toplum kurumlarının yaptığı araştırmalara göre mevsimlik tarım işçilerinin büyük çoğunlukla; tuvalet, banyo, hijyen, elektrik/ temiz su, izolasyon, sağlık hizmeti, çocuk bakımı gibi daha çok barınmaya ilişkin ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılanamadığı hala çözüm bekleyen sorunlar olarak karşımıza çıkıyor. Bu sorunlar insan yaşamının mevzubahis olduğu pandemi koşullarında normal süreçlerde olduğundan çok daha büyük bir tehlike arz ediyor.

İşçilerin güvenli olmayan kamyon kasalarında başlayan yolculukları ise kitlesel ölümlerle sonuçlanıyor. Her yıl yaşanan bu kitlesel iş cinayetleri karşısında iktidar hala tek bir atmış değil. **Bu katliamlar resmi kayıtlara trafik kazası olarak yansıyor.**

Salgın sürecinde işçilerin ulaşım masrafları ise ikiye katlandı. Çadırlarda kalan kişi sayısı azaltıldı. Çadır sayısı artırıldı fakat fazladan çadır masrafı çıkarıldı. Urfa'dan Uşak'a gitmenin yol maliyeti 2 bin 500 TL olmuş. Mevsimlik tarım işçiliğine ilişkin İşçileri Bakanlığı tarafından çıkarılan genelgeye göre yol masrafını işveren karşılamalıydı ama sahadaki işçiler itiraz etmelerine rağmen yol masrafının yarısının kendilerine yüklendiğini söylüyorlar. Yine basına yansıyan bilgilere göre işçilere, pandemi sürecinde koronavirüse karşı sağlıklı ateş ölçümü yapılmıyor. Salgına yakalanmaları durumunda karantinada kalabilecekleri bir alan da yok. Çoğunlukla da karantina uygulanmıyor.

Yasak olmasına rağmen 11-12 yaşındaki çocuklar tarlada çalıştırılıyor!

Türkiye'de 2 milyon çocuk işçi var, bunların yüzde 70'i mevsimlik tarım işçisi. Mevsimlik tarım işçileri, "hane emeğinin" topyekûn arz edildiği bir sömürü çarkı içerisinde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu kapsamda çocuk işçiliği ve çocuk emeği sömürsünün önlenememesi ve okul döneminde çocukların da iş başında olmaları bir yoksulluk döngüsüne neden olmaktadır. Yaşamlarının önemli bir kesimini tarla ve yakın çevresindeki sağlıksız koşullarda geçiren çocuklar bu ortamda büyümekte ve okulsuz kalmaktadır.

İlgili sivil toplum örgütlerinin açıklamalarına koronavirüs sonrası ekonomik kriz, işini kaybeden ve daha da yoksullaşan kesimin katılımıyla çocuk işçiliğinin de artması bekleniyor

Kırılğan kesimin en mağdurları olan kadınlar, iki mesai yapıyorlar!

Tarımda kadınlar "ücretsiz aile işçisi" statüsünde çalışırken, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün bir sonucu olarak "evdeki kadın" ve "tarladaki ırgat" olarak tanımlanmaktadır. Tarlalarda günde 12-14 saat arası çalıştıktan sonra ev ve bakım işlerine maruz kalmaktalar. Kadın, erkek ve çocuklara ödenen ücret cinsiyet ve yaş hiyerarşisi ile belirlenmektedir. Birçok durumda kadın işçilerin ücretleri erkek işçilere göre düşük tutulmaktadır.

Böylece kırılğan kesimin en mağdurları olan kadınlar, iki mesai yapıyorlar. Neredeyse günde 15 saat çalışıyor.

Market işçileri diğer sektörlerden farklı olarak hem birbirleri ile hem de markete gelen müşterilerle fiziki temasın yoğun olduğu/olabileceği ortamlarda çalıştılar çalışmaya da devam ediyorlar. Market işçilerinin Covid-19 ile enfekte olması, sadece kendisi için değil, çalışma arkadaşları, ailesi ve markete gelen herkes için riskler yaratmaktadır. Buradan hareketle, market işyerlerinde çalışanlara yönelik alınacak önlemlerin bireysel değil, aslında toplumsal bir nitelik taşıdığını söylenebilir. Ancak ne emekçilerin işçilerin ne de toplumun sağlığını kendine dert etmeyen siyasi iktidarın emekçilerin çalışma koşullarını salgına elverişli hale getirmeye ilişkin doğru düzgün bir düzenleme yapmaması, muhalefetin önerilerine kulağını tıkaması emekçilerin çalışma koşullarını, gözünü kar hırsı bürümüş patronların insafına bırakması işçileri isyan noktasına getirdi. Sosyal medyadan sesini duyurmak isteyen market işçilerinin sosyal medya hesabı kapatıldı. Bu insanlık dışı çalışma koşullarına itiraz eden işçiler gözaltına alındı ya da işten çıkarıldı.

Öte yandan “Mandate” verilerine göre İrlandalı market işçilerinin yaklaşık yüzde 83’ü alınan önlemlerin iyi ve üstü düzeyde olduğunu düşünürken, Türkiye’de ise tam tersi bir durum söz konusu ve ankete katılan market çalışanlarının yaklaşık %80’i alınan önlemlerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Ücret artışları bir yanda dursun, sokağa çıkma yasaklarının olduğu günler ücretler kesildi ya da yasaklar kalkar kalkmaz iki kat mesai ile market işçileri, AKP’nin sömürü çarkının en ağır sonuçlarını yaşayan işçi kesimlerinden biri oldu.

4. Covid-19 Salgını ve Çocuk İşçiler

Sıradan günlerde bile çocuk işçiliği konusu yeteri kadar gündemde yer alamazken, içinde bulunduğumuz salgın ve olağanüstü koşullarda çocuk işçiliği gündem dışı kalmamalı.

İLO Verilerine göre dünyada 152 milyon çocuk işçi var. Yüzde yetmiş tamamen kayıt dışı ve güvencesiz bir alan olan tarım sektöründe.

ILO emek sömürsünün en sert biçimi olan çocuk işçiliğini, “çocukları; çocukluklarından, potansiyellerinden ve saygınlıklarından mahrum eden, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar veren bir çalışma” olarak tanımlıyor.

Savaş, yoksulluk, göç, eğitim, işsizlik, denetimsizlik, mevzuatlardaki eksiklikler ve işverenlerin çocuk iş gücü talebi çocuk işçiliğinin belli başlı sebepleri arasında yer alıyor.

Türkiye’de Çocuk İşçiliği

TÜİK'in altı yılda bir gerçekleştirdiği Çocuk İş Gücü Araştırması 2019'un sonuçları 31.03.2020 itibari ile açıkladı ilgili araştırmanın raporuna göre;

5-17 yaş grubu çocuklar arasında yapmış ve toplamda ekonomik faaliyette çalışan çocuk sayısını 720 bin olarak belirlemiştir. Çalışan çocukların yüzde 79,7'sini 15-17 yaş grubundakiler oluştururken, yüzde 15,9'unu 12-14 yaşındaki çocuklar, yüzde 4,4'ünü ise 5-11 yaş grubundaki çocuklar oluşturuyor.

Çalışan çocukların cinsiyetine bakan araştırmanın sonuçlarına göre; çocukların yüzde 70,6'sını erkek çocuklar, yüzde 29,4'ünü ise kız çocukları oluşturuyor. Çalışan çocukların yüzde 65,7'si bir eğitime devam ederken çocukların çalıştığı sektörler şöyle sıralanmıştır: Çalışan çocukların yüzde 30,8'i tarım, yüzde 23,7'si sanayi, yüzde 45,5'i ise hizmet sektöründe yer alıyor.

Çalışan çocukların işteki durumlarına bakıldığında ise çocukların yüzde 63,3'ünün ücretli ya da yevmiyeli, yüzde 36,2'sinin ücretsiz aile işçisi olarak, yüzde 0,5'inin ise kendi hesabına olarak çalıştığı görülüyor

Bu çocukların yüzde 66'sı düzenli iş yerinde, yüzde 30,4'ü tarla-bahçede, yüzde 3'ü seyyar, sabit olmayan iş yeri veya pazar yerinde, yüzde 0,5'i ise evde çalışıyor.

Son derece sağlıksız koşullarda çalışan Çocukların yüzde 1,3'ü çalıştığı yerde bir yaralanma veya sakatlanmaya maruz kalırken, yüzde 4,4'ü çalıştığı yerde yaralanma veya sakatlanmaya tanık olmuş. İlgili raporda son derece teknik bir dille paylaşılan her bir veri çocukların yaşamının nasıl karardığını gözler önüne seriyor.

Siyasi iktidarın baskısı altında güvenilirliğini her geçen gün daha da kaybeden TÜİK'n 2012 yılında yapılan bir önceki araştırmanın "Türkiye'de 893 bin çocuk çalışıyor" verisine ve 720 bin olarak açıklanan son verilere baktığımızda Türkiye'de çocuk işçiliğine dair bir düşüş varmış gibi gösterilmeye çalışılıyor. Ancak çocuk işçiliği konusunda mücadele veren birçok kurum verilerin gerçekleri yansıtmadığını söylüyor;

1-2012 ve 2020 verilerine mülteci çocuklar eklenmemiş. Çünkü Türkiye sınırları içerisinde çalışan çocuk gerçekliğini anlamak için bu konuda da gerçek veriye ihtiyaç duyulduğu çok açık.

2- Verileri düşük göstermek için araştırma ekim-aralık aylarında yapılmış. Çocukların en çok okula devam edebildiği ve en az çalıştığı aylar.

3-Çocuk işçiliği le mücadele eden kurumlar araştırma sonucunda paylaşılan yaralanma verileri ile SGK verileri karşılaştırıldığında çelişkiler ve eksiklikler olduğu belirtiliyor.

Ankara İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi'nin resmi olmayan 2018 yılı verilerine göre göçmen çocuklara birlikte çocuk işçi sayısı Türkiye'de 2 milyonun üzerinde ve 2013 yılı ile 2018 yılının ilk 5 ayına kadar 29'u göçmen toplam 319 çocuk işçinin iş cinayetlerinde yaşamını

yitirdi. Bu veriler çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında alınan tedbirlerin ve denetim mekanizmasının ne kadar yetersiz kaldığını gözler önüne seriyor. Çünkü iktidarın çocukları korumak ve yaşatmak gibi bir derdi bulunmuyor. Tek dertlerinin sermaye odaklarının bekası olduğunu salgın sürecinde alınan önlemler kapsamında defalarca şahit olduk.

Dünya Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 27. Maddesi Taraf devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimi için yeterli bir yaşam standardı hakkı olduğunu kabul ederler. Türkiye, ÇHS'yi 14 Ekim 1990'da imzalamış fakat insan hakları kapsamında imzaladığı her sözleşme gibi bu sözleşmeyi de ihlal etmeye devam etmekte. Yaşanan her krizi fırsata çeviren neoliberal politikalarla sermayeyi koruma telaşına kapılan iktidar rejimi aynı hassasiyetle çocukları korumuyor. Yakında mevsimlik tarım işçi göçü başlayacak ve çocuk işçiliğinin yüzde 70'i bu alanda konumlanmış durumunda. Eğer gerekli önlemler alınmazsa hali hazırda son derece sağlıksız çalışma ve barınma koşulları salgın nedeniyle daha fazla çocuğun yaşamdan kopmasına neden olacak.

5. Covid-19 Salgını ve Mülteci İşçiler

Koronavirüs (Kovid-19) salgınına karşı en korumasız ve kırılgan kitle dünyanın çeşitli ülkelerinde bulunan mültecilerdir. Gerek yayılma hızı yüksek bulaşıcı bu salgın döneminde, toplumun her kesimi gibi mülteci ve sığınmacılar ile göçmenleri de kapsayacak önlemler de ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin sağlık sigortalarının kayıttan bir yıl sonra kapatılması ve sadece özel ihtiyaç sahibi olarak değerlendirilen kişilerin sigortasının devam etmesine dair 06.12.2019 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 89. Madde, 3. fıkra (a) bendinde bir değişiklik getirilmiştir. Bu değişiklik ile, Türkiye'nin çeşitli illerinde uluslararası koruma sahiplerinin sigortaları kapatılmaya başlanmıştır. Çalışma izni alamayan, düzenli geliri olmayan, üstelik zorunlu göçün yol açtığı birçok fiziksel ve psikolojik sağlık sorunu yaşayan yüzbinlerce kişinin, temel bir hak olan sağlık hakkına erişimini bu yolla engellenmiş ve Koronavirüs ile mücadelede daha ağır koşullar ve riskler ile karşı karşıya kalmışlardır.

Kanun değişikliği ile genel sağlık sigortaları iptal edilen uluslararası koruma statü/başvuru sahiplerinin, Koronavirüs belirtileri dahil bir sağlık sorunuyla karşı karşıya kalmaları halinde bir sağlık kuruluşuna erişememe ihtimali doğmuştur. Böyle bir durum, sağlık sorunu yaşayan kişi için ciddi ve hayati riskler doğurabileceği gibi, şu anda yaşamakta

olduğumuz salgının yayılmasına ve bir halk sağlığı problemi haline gelmesine sebep olabilecektir. Gerek temel bir hak olan sağlık hakkında erişimin sağlanması gerekse böylesi bir salgın döneminde, Türkiye’de uluslararası koruma kapsamında olanların genel sağlık sigortalarının tekrar aktif hale getirilmesi ve sağlık hizmetlerine erişim konusunda Yabancılar ve Uluslararası Kanunu’nda yapılan değişikliğin acilen geri alınması gerekmektedir. Geri gönderme merkezleri, kişilerin özgürlüklerinden mahrum edildikleri yerlerdir ve idari gözetim altında tutulan kişilerin bedensel ve ruhsal sağlığının korunması, devletin yükümlülüğündedir. Salgın nedeniyle öncelikle Koronavirüs olmak üzere geri gönderme merkezlerinde sağlık sorunları için tüm önlemlerin ivedilikle alınması gerekmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, geri gönderme merkezlerinde Koronavirüse karşı alınan tedbirlerle ilgili paylaşımında, merkeze alınan yabancıların on dört gün boyunca salıverme ve sınır dışı işlemlerinin gerçekleşmeyeceğini ve bu süre içinde merkezlerde ayrı bir bölümde tutulacaklarını bildirmiştir. Nitekim iktidarın açık kapı politikası uygulaması sonucunda başlayan mültecilerin umut yolculuğu şimdi de güvensiz sahillere taşınıyor. Pazarkule’den, aralarında Malatya Beydağı ve Osmaniye Düziçi’ndeki mülteci kamplarının da olduğu 9 ile gönderilen mülteciler, sahil şeritlerinden Yunanistan’a geçmeye teşvik ediliyor. İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi yaptığı açıklamayla İstanbul’da bazı mülteciler ve göçmenlerin, Kovid-19 şüphesi ile hastanelere yaptıkları başvuruların kimliksiz-kayıtsız olmaları sebebiyle kabul edilmediğini aktardı. Hastane girişlerinde hastane polisi tarafından idari gözetime alınmak ile de tehdit edilen mülteciler ve göçmenler, İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezine başvuruda bulunmuşlardır.

Bugün ekonomiye ilişkin yaşanan pek çok sorunun kaynağı olarak gösterilen Suriyeli mülteciler en düşük ücrete en ağır işlerde çalıştırılıyor. Türkiye’de 1,4 milyon civarında mülteci işçi çalışıyor. Bu rakam hükümetin açıklamalarına dayanıyor. Yevmiye usulü, güvencesiz ve sağlıksız koşullarda çalışmak zorunda kalan mülteciler, koronavirüs salgını süreci içerisinde en riskli gruplar arasında yer almaktadır. Evlerde kalabalık bir nüfus ile yaşamak zorunda da kalan mülteciler için sağlık sisteminin işlememesi, hızlı bir şekilde yayılan koronavirüs salgını karşısında mülteciler için çok büyük bir tehlike arz etmektedir. Mülteci işçilerin büyük bölümü de çocuk işçiler. Esenyurt, İkitelli gibi devasa sanayi bölgelerinde yevmiye usulü güvencesiz çalıştırılan çocuk işçiler; ciddi sağlık sorunları ile de karşı karşıya. Savaş atölyelerinde zehirli malzemelere maruz kalan çocuk işçiler için mesai saati yok. Bu “kayıt dışı” çalışma biçimine Türkiye hükümeti de Avrupa Birliği de kayıtsız. Suriyeli mülteci çocuk işçilerin pek çok merdiven altı atölyede çalıştırıldığı da birçok defa basına yansımıştır.

İltica ve Göç Araştırmalar Merkezi (İGAM)'ne göre Suriyelilerin 1,7 milyonunun Avrupa Birliği (AB) fonlarından gelen Kızılay Kart'lardan yararlanmaktadır. Bu karttan yararlanamayan ya da ek gelir gereksinimi olanlar ise kayıt dışı çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Koronavirüs krizi nedeniyle pek çok Suriyelinin işini kaybettiği bilinmektedir.

6. Covid-19 Salgını Sürecinde PTT ve Kargo İşçileri

Vaka sayısının her gün arttığı Türkiye'de, koronavirüs(COVID-19) salgınına karşı alınan önlemler hala çok yetersiz ve etkisiz durumdadır. İktidar tarafından koronavirüs(COVID-19) salgınına karşı bir yandan “evde kal” çağrıları yapılırken bir yandan da “üretimi, ticareti canlı tutmalıyız” açıklamaları gelmektedir. Birçok iş yerinde kalabalık ve hijyenik olmayan koşullarda çalışmak zorunda olan işçi ve emekçilere yönelik alınmayan tedbirler, ilerleyen günlerde Türkiye'de koronavirüs(COVID-19) salgınından kaynaklı vaka sayısının ciddi oranda artacağının habercisidir. Bunun en önemli göstergelerinden bir tanesi de PTT ve kargo şirketlerinde çalışmaların durdurulmaması veya yeteri kadar önlemlerin alınmamasıdır. Basına da yansıyan görüntülerde PTT ve kargo şirketleri önündeki kalabalık insan görüntüleri hala salgına davetiye çıkarmaktadır. Aynı şekilde PTT ve kargo şirketlerinde çalışan işçilere ücretli izin verilmediği gibi, koruyucu maske ve eldiven temini de yapılmamaktadır.

Posta emekçilerinin talepleri;

- İşyerleri günlük dezenfekte edilmeli, diğer gerekli koruyucu tedbirler alınmalıdır.
- Risk grubunda yer alan PTT ve kargo emekçileri sağlık taramasından geçirilmelidir.
- Tüm yurttaşların fatura borçları (elektrik doğalgaz, su vb.) ertelenmelidir.
- Tüm PTT şubelerimiz tamamen kapatılmalı, yalnızca merkezlerden işlem yapılmalı, ancak merkezlerde yapılacak işlemlerde sosyal mesafenin korunması ve sağlık bakanlığının açıkladığı diğer kuralların uygulanmasında azami özen gösterilmelidir.
- COVID-19 virüsü dolayısıyla olağanüstü haller yaşadığımız bu günlerde internet üzerinden yapılan alışverişlere kısıtlama getirilmeli, acil ve zaruri olmayan posta, kargo gönderileri, virüs salgını kontrol altına alınana kadar kabul edilmemelidir.

- Cumhurbaşkanlığı genelgesine göre, kamuda esnek ve dönüşümlü çalışma uygulamasına geçilmiştir. Dağıtıcı personel bu genelgenin dışında tutulamaz. Gişede olduğu gibi dağıtımda da dönüşümlü çalışma derhal uygulamaya konulmalıdır.
- Adalet Bakanlığı ile görüşmeler yapılarak tebligatların gönderilmesi geçici bir süre ertelenmeli,
- Kargo şirketlerinin iş yükünü azaltmak adına zaruri olmayan ürünlerin ulaştırılması konusunda kısıtlamaya gitmelidir.

7. Covid-19 Salgınında, Sanayi, İnşaat, Maden ve Tekstil İşçileri

Virüsün yayılmasının önüne geçmek için alınan önlemler kapsamında birçok ülkeden birçok şirket beyaz yakalı çalışanlarının evden çalışması kararını aldı. Ancak aynı durum endüstriyel üretimde çalışan işçiler için geçerli değil. Fabrikalarda, madenlerde, inşaatlarda ya da küçük atölyelerde çalışan işçiler halen üretimi devam ettirebilmek için işyerlerine gitmek zorunda. İşçiler, hali hazırda işçi sağlığı ve güvenliğine dair önlemlerin son derece kısıtlı olduğu bu kalabalık ortamlarda salgının doğrudan hedefindeler. AKP hükümeti sadece sermayeyi koruyan önlemler almış işçilerin ücretsiz izin, işsizlik maaşı, salgına karşı gerekli mekânsal önlemler ve tıbbi malzeme taleplerine dair tek bir adım atmamıştır. Bu kritik süreçte bile fazla mesai yaptırma, işten ayrılmak zorunda kalanların yerine başka işçi çalıştırma, işten atma ya da ücretsiz izin gibi yöntemler uygulanmaya devam etmektedir. İşçilere koruyucu malzeme ve ekipman verilmiyor, çalışma alanları semptom gösterenlere test yapılmıyor ve çalışma alanları dezenfekte edilmiyor. Birçok şantiyede inşaat işçileri sorunlarla karşı karşıya kalıyor. Öte yandan işçilerin toplu halde asansör kullandığı, maskesiz çalışmak zorunda bırakıldıkları, kalabalık yatakhanelerde konakladıkları, yemekhanelerinde tabakların yıkanmadan sadece silinerek tekrar kullanıldığı bilinmektedir Karantina altına alınan işçilerin evde geçirdikleri süre yıllık izinlerinden düşürülmektedir.

8. Covid-19 Salgınında Müzisyenler

Salgından etkilenerek işsiz kalan ve yoksullaşan kesimlerden biri de müzik emekçileri oldu. Konser ve kültürel-sanatsal etkinlik yasakları devreye girince müzisyenlerin iş yerlerindeki çalışmaları durma noktasına geldi. Müzisyenlik, Türkiye’de bir meslek tanımı içerisinde olmadığından güvencesiz ve kayıt dışı çalışma biçimlerinin başında geliyor. Salgından kaynaklı

işsiz kalan ve geçinemeyen müzik emekçilerinden çok sayıda intihar vakaları görüldü. Ancak alanın kayıt dışı istihdam biçiminden dolayı yaşanan ölümlere dair bir veri de bulunmuyor. Salgın dönemi çoğunlukla yevmiye ile çalışan müzik emekçileri için çok büyük yıkımlara sebep oldu.

Herhangi bir sosyal veya iş güvencesi olmaması sebebiyle müzik emekçileri de bu sürecin ağır sonuçlarını yaşayan kesimlerden biri oldu. Bu kapsamda Parlatentonun yevmiye ile çalışan müzik emekçilerinin sosyal haklarını düzenleyen çalışmalara bir an evvel başlaması gerekiyor. Bu kapsamda verilmiş onlarca soru ve araştırma önergesi söz konusu ancak iktidar birçok kesime olduğu gibi müzisyenlerin taleplerine de kulağını tıkamış durumda.

9. Covid-19 Salgınında Turizm Emekçileri

Pandemi dönemini işsiz ve hiçbir destek almadan geçiren turizm işçileri de salgın sürecinin en ağır sonuçlarını yaşayan kesimlerden biri olarak karşımıza çıkıyor. Turizmle ilişkili binlerce esnaf aylarca dükkanını açamazken, on binlerce turizm emekçisi de işsiz kaldı. Önlemlerin hafifletilmesinin ardından çoğu küçük otel ve işletme kapılarını açamazken bazı büyük oteller müşteri kabul etmeye başladı. Turizm emekçileri de çoğunlukla güvencesiz düşük ücretle sezonluk çalışmakta ve sezon bittiğinde işsizlik ve yoksullukla baş başa kalmaktadırlar. Turizm emekçileri de kısa çalışma ödeneğinden ve işsizlik fonundan yararlanamıyor, emek sömürüsüne en ağır şekilde maruz kalıyorlar. Ev kiralarını, faturalarını, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan turizm işçileri, sektör yeniden canlanana kadar asgari ücret talebinde bulundular. Ancak işçilerle değil patronlarla kol kola giren AKP iktidarı turizm işçilerinin bu taleplerine cevap vermedi.

10. Covid-19 Salgınında İşçi Sağlığı ve Güvenliği ve Öneriler

Tüm Dünyayı etkisi altına alan Salgın karşısında iktidarın sadece sermaye odaklarını koruyan yaklaşımı, yoksulların, kadınların ve toplumun dezavantajlı kesimlerin başta yaşam hakkı olmak üzere ağır hak ihlallerine maruz kalmasını neden olmuştur.

İşçi sağlığı ve güvenliği konusunda son derece kötü bir sicile sahip olan Türkiye’de, söz konusu salgın koşullarında da salgına özgün işçi sağlığı ve güvenliği tedbirlerine dair doğru düzgün bir

düzenlemeye gidilmemiş, işçilerin sağlığı ve güvenliği, insan yaşamının mevzubahis tedbirlere salt maliyet odaklı yaklaşan patronların insafına bırakılmıştır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yayınladığı koronavirüs genelgesi son derece yüzeysel olmakla birlikte bu genelgede denetimlerin nasıl yapılacağı, tedbir almayan işverenlere ne tür yaptırımlar uygulanacağına ilişkin tek bir düzenleme yok. İşçilerin bir mücadelesi olmadan patronların adım atmayacağı aşikâr. Ancak haklarını arayan işçilere patronlardan önce devlet sopası gösteriliyor. Devlet ve sermaye iş birliğinin sonucu zorunlu olmayan üretimin devam ettirildiği, işçi sağlığı ve güvenliğinin sağlanmadığı koşullarda işçiler yaşam mücadelesi veriyor.

Özellikle savaşın ve göçün bir sonucu olarak kayıt dışı ve güvencesiz sektörlerde, son derece kalabalık ve yoğun risk barındıran ortamlarda çalışmak zorunda kalan işçilerin çoğu salgın nedeniyle ücretli izin şöyle dursun, ücretlerini dahi alamadan işten çıkarıldılar. Çalışabilenler ise salgına karşı hiçbir önlemin alınmadığı koşullarda ölümlerle burun buruna çalışıyor. İşten çıkarılan binlerce işçinin test yaptıramadan, karantina altına alınmadan memleketlerine dönmeleri virüsün yayılmasına neden oluyor. Metropollerde, kayıt dışı güvencesiz sektörlerde çalışanların yüzde ellisinden fazlasının Kürt yurttaşlardan oluşuyor olması söz konusu tedbirsizliğin ayrımcılığın bir parçası olabileceği üzerinde toplumsal kaygıya neden oluyor.

Son bir buçuk ay içerisinde sadece İstanbul'da işten çıkan/çıkarılan inşaat işçisinin tespit edilebilen sayısı on beş binin üzerinde ve Türkiye'de 216 bin inşaat firmasında bir milyonun üzerinde işçi çalışıyor. Bu işçilerin çoğu Van, Ağrı, Muş, Erzurum, Kars, Amed, Batman, Maraş, Adıyaman, Dersim , Elazığ ve Antep'ten geliyor. Söz konusu veriler güvencesiz çalışmanın yoğun olduğu sektörlerden sadece biri, genel tabloya baktığımızda eğer önlemler alınmazsa felaketlerle sonuçlanabilecek bir durumla karşı karşıyayız.

- Bu kapsamda acilen özellikle metropollerde, işten ayrılmak zorunda kalan veya işten çıkarılan tüm işçilerin 14 gün karantinada kalabileceği bir karantina merkezi oluşturulmalıdır. Karantina süresini sağlıklı bir şekilde tamamlayan işçiler dezenfekte edilmiş araçlarla yaşadıkları bölgelere dönüşü sağlanmalıdır.
- Tarihin en büyük işsizlik oranıyla karşı karşıya kaldığımız bu süreçte işsiz kalan emekçiler işsizlik fonundan faydalanamıyor. İktidar bu fonu keyfi bir şekilde kullanmış yıllar önce fondan çektiği 10 milyar lirayı hala iade etmemiş üstüne işverenlere teşvik kapsamında 27 milyar ödeme yapmıştır. Emekçilerin maaşından kesilerek ve gasp edilen bu paralar acilen iade edilmelidir. İşsizlik fonu adı üstünde işverenin değil işsiz kalan emekçilerindir. Bu kapsamda gasp edilen fon kaynakları acilen nakit ve likit hale getirilmeli, Covid-19 ile mücadele döneminde sırf işçiler fondan yararlanmasın diye konulan kriterler

kolaylaştırılmalı. Bir ön koşul aranmadan işsiz kalan her işçiye işsizlik ödeneği ödenmelidir.

- Zorunlu olmayan üretim alanları üretimi durdurmalı ve devlet işsiz kalan tüm emekçilere salgın süresince barınma, beslenme ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir bütçe oluşturmalıdır.
- Üretimin zorunlu olduğu alanlarda işçilere düzenli olarak sağlık taramaları artırılarak yapılmalı. İşyerlerinin çalışma organizasyonu salgında hijyen kuralına göre düzenlenmeli. İSG uzmanlarının işverene değil kamuya bağlı bağımsız organlar olmasını güvence altına alacak düzenlemeler bir an evvel hayata geçirilmelidir.

11. Genel Öneriler

-Koşulların el verdiği iş ve işyerlerinde uzaktan çalışmaya geçilmeli, zorunlu mal ve hizmetlerin üretilmediği ve virüsten korunma koşullarının sağlanamadığı tüm işyerlerinde çalışanlar derhal ücretli izne çıkarılmalı,

-Zorunlu mal ve hizmetlerin üretildiği veya gerekli önlemlerin alınabildiği faaliyetini sürdüren işyerlerinde çalışan ebeveynlerden birine ve risk grubunda olanlar ile 60 yaş üstü çalışanlara acil ücretli izin verilmeli; çalışmak durumunda olanların sağlık koşulları için önlemler artırılarak azami düzeye yükseltilmeli,

- Sağlık kurumlarındaki eksikliklerin giderilmesi sağlanmalı ve Covid-19 şüphesi olan her emekçiye test yapılabilecek duruma getirilmeli.

- Salgın sürecinde, özel sağlık kuruluşları kamu kontrolüne geçirilmeli.

- Yerelerde, il/ilçe bazında belediyelerin ve muhtarlıkların önderliğinde DKÖ, meslek odası ve sendika temsilcilerinin de içinde yer aldığı kriz masaları kurulmalı,

- Sağlık emekçileri için alkışlar yetmez, koruma önlemleri artırılmalı ve ek tazminat verilmeli.

-Salgın tehdidi nedeniyle, zorunlu olarak kapatılan işletmelerde "ücretsiz izin uygulaması" ya da "izinlerin yıllık izinlerden düşülmesi" hem yasal olarak hem de meşru olarak kabul edilemez. Salgın türü "mücbir sebeplerin" meydana geldiği durumlarda "ücretli izin" uygulaması zorunlu kılacak düzenlemeler bir an evvel hayata geçirilmelidir.

-Önlem süresi boyunca ücretli izne ayrılan işçilerin ücretleri "zorunlu sebepler" nedeniyle ödenememesi halinde, İşsizlik Fonu ve Ücret Garanti Fonunda biriken fonlar işçilerin ücreti için kullanılmalıdır. İşsizlik sigortası ödeneği alabilmek için son üç yılda 600 gün çalışma koşulu virüsle mücadele döneminde 90 güne indirilmelidir.

-Şantiyelerde iş güvenliğini şantiyede çalışan işçilerin, iş kolunda faaliyet gösteren sendikaların ve sağlık emekçilerin meslek örgütlerinden tarafından oluşturulacak bir komite tarafından denetlenme ve yaptırım yetkisi verilmelidir. Gerekli önlemlerin alınmadığı tespit edilen şantiyelerde çalışma durdurulmalı işçiler ücretli izne çıkarılmalıdır.

-Şantiyelerde salgın tehdidiyle karşı karşıya kalan tüm işçilerin ücretsiz sağlık taraması ve kontrolleri ivedilikle başlamalıdır. Kronik rahatsızlığı olan ve elli yaşın üzerindeki işçilere ücretli izin verilmelidir. Toplum sağlığı piyasacı anlayışa korunamaz sağlık hizmetleri ücretsiz olarak verilmelidir.

-Okullarının tatil süresine paralel olarak 15 yaşından küçük çocuğu olan çalışan anne babalardan birine kamuda idari izin özel sektörde ise ücretli izin verilmelidir.

-Mevzuatta yer alan zorlayıcı sebep tanımı koronavirüs için derhal uygulanmalı,

-İşten çıkarmalar Covid-19 süresince yasaklanmalı, işten çıkarmalar ve ücretsiz izinler yerine kısa çalışma ödeneği kullanılmalıdır.

-Covid-19 ile mücadelede işçilerin hak kayıplarına yol açacak esnek çalışma biçimleri yerine istihdamı ve geliri koruyacak düzenlemelerin yapılmalıdır

-Acil ve zorunlu mal ve hizmet üretimi dışında bütün işler 15 gün süreyle durdurulmalıdır.Zorunlu olarak çalışanların sağlık koşullarının sağlanması bakımından Covid-19 testinin yapılması dahil tüm sağlık önlemleri artırılarak azami düzeye yükseltilmelidir.

-Yasal bir dayanağı olmadan keyfi bir şekilde güvenlik soruşturmasında geçirilmeyen ve KHK ile ihraç edilen emekçiler göreve başlatılmalı/iade edilmelidir.

